

נר לשולחן שבת

פרשת בלק

גליון 796 תשפ"ב

"הן עם כלביא יקום"
ניתן לתרום להוצאת
הדפסת העלון

לא יפתח אדם לחצר השותפין פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון.
מנין לנו הוראה זו - "וישא כלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן
לשבטיו" - ראה שאין פתחיהן מכוונים זה לזה. (כ"ד ב"ב"ס)

**"אשר משנים קדמוניות שתום העין בפיו
ובשפתיו כבדנו, וכה אמר "מה טובו אהליך!"**

ראובן ושמעון היו שכנים, שניהם מעדת הקראים. בנה שמעון
עליית גג, ורצה לפתוח בה חלונות.

התנגד ראובן: "אל תפתח חלונות נגדי, שתזיק לי הראיה".
שמעון הבטיחו: "אעמיד מול החלונות גדר של קרשים קטנים,
כדרך שעושים הישמעאלים, כך לא אסתכל כנגדך".

השיבו ראובן: מה לנו ולחוקי הישמעאלים, דבר זה היזק ראה
הוא, והרי ידוע שהגדר הזו לא מגינה מהיזק ראייה, שתוכל
לזקוף עצמך מעליה להביט, וגם אפשר להציץ מן החרכים.
ועוד, הרי הקדמונים שלנו הסכימו והתחייבו לשמור ולעשות
בעניני שכנים וחזקות ככל אשר יגזרו 'ממוני הרבנים'.

השיב המהרי"ט: על ממוני החזקות להציל עשוק מיד עושקו,
ולהציל את העושק מחטאו, שבא להזיק את חברו בהיזק
ראיה, ותולה עצמו בחוקי הגויים, לעשות את אותם הקרשים
אשר לא יועילו להיזק ראייה. ואם למחר יפול מוט אחד יצטרך
לבוא עמו בדין ודברים, ואין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת.
ומצוה להסיר מכושול מלפניו, כי בכל יום ויום יסיסתכל בבית
חברו הוא חוטא לה'!

מה גם שהם הקראים הכניסו עצמם בהסכמות את החזקות
שיש לנו, ובהסכמות אלו נכתב בסעיף ט':
"כל איש מישראל לא יוכל להקים ולחדש בנין שימשך ממנו
נזק לשכניו. ואם יעבור ויבנה וימשך ממנו נזק לשכניו לפי
ראות ממוני הזמן, יחוייב תיכף להרוס".

הרי שנתחייבו הקראים לדון נזקי שכנים לפי ראות עיני ממוני
הזמן. לפיכך על הממונים לכפותו לנהוג על פי מסורת
ההסכמות, ולהכותו בכל מיני רידוי.

נאם הצעיר יוסף בכמהר"ר משה מטראני זלה"ה

"דברי החבר השלם, ראש מתיבתא, שר התורה, הוא השליט
הוא המשביר אין צריכים חיזוק.

ומה גם כי דבריו באו לקיים דת, ומי ישמע לדבר הזה להתיר
לנו נגד דת היזק ראייה, אשר משנים קדמוניות שתום העין
בפיו ובשפתיו כבדנו, וכה אמר "מה טובו אהליך!"

פי המדבר קטן - דוד אגוזי" - מרבני קושטא
(שו"ת מהרי"ט החדשים כ"ג)

השבוע יחול יום הזכרון לרבי יוסף מטראני, רבינו המהרי"ט,
בן הרב המבי"ט, אב"ד קושטא, מגדולי הדורות, י"ד תמוז שצ"ט

"מלחמתן של אלו אינה ברמחים וחרבות אלא בדברים". (מדרש הגדול)

ממוני הקהילות רשמו ב"פנקס המלך" כמה יחידים ספרדים
כחברים בקהילת רומי. צעקו אותם יחידים: "למה מסרתם
אותנו ביד קהילות שאין אנו מהם, ולא מתפללים בבתי
כנסיות שלהם, והם לא ירחמו עלינו".

קרא ראובן תגר על אותם הממונים את הפסוק (ויאל ד'ו) "ובני
יהודה ... מכרתם לבני הַיְנָנִים למען הרחיקם מעל גבולם!!"
נועצו יחד מקצת פרנסי הקהל - כדי להעניש את ראובן על
שביזה אותם וכינה אותם יוננים.

השיב המהרי"ט: מאחר שראובן אמר את דבריו בדרך צחות אין
בזה גנאי.

וכדברי הגמרא בגיטין 'שני עדים עברים ושני עדים יְנָנִים'
והגמרא לא מכנה אותם 'עדים החתומים יוניתי', אלא קוראת
להם 'יְנָנִים' על שם לשונם וכתבתם. וכן מצינו שנקראו דואג
'האדומי' ואיתי 'הגיתי', ואין הכוונה שהם כשמים. גם כאן לא
התכוון ראובן לבזותם, אלא כוונתו שהם יושבי ערי היוונים.

ואף על פי שיש לפקפק בזה, שנראה כי כן רצה ראובן
לבזותם, שהרי את הספרדים כינה 'בני יהודה' ואילו את
הממונים 'בני יונים'. יש לומר דכיון שרצה לדבר בדרך צחות
ומליצה הביא את הפסוק כלשונו.

ומספרים על מהר"י אבוהב שהיתה עינו אחת סמויה. וידוע
שמלך פורטוגל היה אומר: "שתי עינים יש לי בממלכה - עין
הנשר, סמלה של פורטוגל, ועינו של רבי אבוהב!"

פעם אחת בהיות המהר"י אבוהב בדרך עצר והתיישב לנוח על
סלע, שני נכבדים שהלכו עמו התיישבו לצידו, תלמידו נשאר
לעמוד. שרוי היה המהר"י בבדיחות, והיו מדברים דברי צחות.

פנה אל תלמידו: "אמור משהו" אמר: "תן לי רשות לשבת".
"שב!" התיישב התלמיד ואמר: "על אבן אחת שבעה עינים..."
אמר מהר"י: "תהני ליה צחותא, שאם לא כן אפקרותא!"

הוסיף המהרי"ט וסיפר: זכורני על אחד מגדולי קהילת רומי
כשהיה מתרעם על דייני הקהילה הספרדית היה אומר: "הגר
אשר בקרבך יעלה עליך מעלה מעלה". כלומר - בני ספרד
שבאו גרים לארץ לא להם-איטליה, גדלו והעשירו, ורוצים
להשתרר עלינו...

וביטוי זה של "הגר אשר בקרבך" קשה מהכינוי יוננים - שזה
הכתוב נאמר בגוי, ואף על פי כן מכיון שהדברים נאמרים דרך
מליצה וצחות אין בהם גנאי!
(שו"ת מהרי"ט ח"ב י"ד ט"ז)

פרשת בלק - קללות וברכות

"לעולם יהא אדם ... מרבה שלום עם אביו ואמו, ועם רבו וחברו ואפילו עם גוי בשוק, כדי שיהיה אהוב מלמעלה ואהוב מלמטה, וכדי שיהיה מקובל על הבריות, וכדי שיתמלאו ימיו לטובה". (פתיחת סדר אליהו זוטא)

אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הקדימו אדם שלום מעולם ואפילו נכרי בשוק. (ברכות יז. והאריכו הראשונים, הפוסקים והאחרונים מה הרוויח בזה)

הלכה היא: אסור לתת מתנת חנים לגוי שאינו מכירו. (י"ד קמ"א "א")
הוסיף ה"מגן אברהם", שגם לברך אותם אסור, ולכן אם פוגשים גוי ואין סיבה לברכו מפני דרכי שלום וכדומה אסור לברכו בברכת שלום או בוקר טוב, אבל כמובן שלהשיב לו בשלום צריך, שהרי יש בזה משום דרכי שלום. (באה"ט קפ"ט א')

הנה יש אנשים שגם בזמן שצריך לברך את הגויים הם מראים עצמם כמברכים ובאמת הם מקללים. כגון, אם הגוי אמר להם "יום טוב" הם משיבים לו קללה בלחש, או אומרים לו באידיש "אשלקטע טאג" וכיוצא בזה. ויש אחרים שאף שאינם מקללים, מכל מקום גם לברך לא יחפצו והם עונים במקום "שלום" 'שלוך' או 'בוקר תוף'...

כתבו על זה הראשונים שזה אסור, זו גניבת דעת, אסור לגנוב דעת אפילו מגוי, וכאן הגוי סבור שהוא מברכו ובאמת אינו כן. כדברי ספר חסידים (א"ג) "אותם שמחרפים את הגויים בשעת שאלת שלומם חוטאים, כי אין לך גניבת דעת גדולה מזו!"

מעשה היה בישיבה אחת. פעם העובד הערבי ביקש מהבחורים שיאמרו תהלים לרפואת בנו. הבחורים חפצו לומר עליו פרק ק"ט בתהילים... אכן כאמור יש בדבר זה איסור חמור של גניבת דעת!
(שערי אברהם" שער המידות)

את מי אנחנו מקללים?

"בימי רבן גמליאל רבו המינים בישראל והיו מצרין לישראל ומסיתין אותם לשוב מאחרי ה'. וכיון שראה שזו גדולה מכל צרכי בני אדם עמד הוא ובית דינו והתקין ברכה אחת שתהיה בה שאלה מלפני ה' לאבד המינים, וקבע אותה בתפילה, כדי שתהיה ערוכה בפי כל". (רמב"ם הל' תפילה ב' א')

הנוסח המקורי של הברכה הזו שנתקנה על ידי חז"ל היא: "ולמשומדים אל תהי תקוה וכל המינים כרגע יאבדו..." מכון על אותם מינים נוצרים שהשתמדו ועזבו את דת ועם ישראל.

כבר בספרי הנוצרים הקדמונים מובאת הטענה "כי היהודים מכנים כל איש ואישה שמאמינים בישו 'משומד' או 'משומדת' ומקללים אותם בכל יום ג' פעמים למשומדים אל תהי תקוה".

בימי הביניים תפילה זו שימשה הוכחה עיקרית למומרים ולנוצרים כי היהודים מחרפים ומקללים את הנוצרים.

מלך קסטיליה, אלפונסו ה-11, (ה' צ"ו) הוציא צו מיוחד בו אסר על היהודים במדינתו להתפלל תפילה זו והזהיר את כל מי שיקלל את המשומדים בתפילה. וזו תוכן הוראת המלך:

'נודע על ידי המלומד אלפונסו שהתנצר - אבנר מבורגוס - כי אומרים אתם בתפילותיכם מימי קדם מאמרו בו אתם מקללים את הנוצרים ואת כל היהודים המקבלים את דת הנצרות ...

אף כי אחדים מהיהודים הכחישו זאת באומרים כי התפילה אינה מתייחסת אל הנוצרים. אך בדבר זה התווכח אלפונסו המלומד עם חכמי לינסאה שבאו מצידיכם ובמעמד סופרי העם ונכבדי הנזירים הדומיניקנים הוכיח כי המאמר הזה חירוף וגידוף הוא לנו ולדת הנוצרית, מצאנו לצוות כי לא יעשה כדבר הזה בכל מדינות ממלכתנו ... ואם יהודי או יהודיה יעיזו לומר תפילה זו יענשו לשלם קנס מאה מריבדיות במטבעות חדשים'.

גם בצרפת שימשה תפילה זו כעילה להסתה נגד היהודים. המומר המפורסם ניקולאוס דונין, כותב כתב השטנה נגד התלמוד השתמש בתפילה זו לצורך טענותיו נגד התלמוד. כתב האפיפיור שהורה על שריפת התלמוד (ט' תמוז ה' ד' 1244) נשתמר ונמצא בספריה הלאומית בפריז:

סעיף שלושים ב"כתב האפיפיור":

ותרתו: "שלוש פעמים ביום הם מקללים בתפילה שרואים אותה חשובה יותר מאחרות את כהני הכנסייה, המלכים וכל האחרים..."

"תפילה זו הינה בתלמוד ויש לאומרה בעמידה כשהרגליים צמודות ובשום אופן לא ישוחח עם הזולת עד שיגמרנה ... ונאמרת שלש פעמים ביום. הגברים בעברית והנשים בלעז. יתירה מזו, החזן חוזר וקורא את התפילה בקול רם וכל הקהל עונים אמן". בהמשך יש ציטוט מלא של ברכת "ולמשומדים".

כדי להוכיח כי אכן ברכה זו מכוונת על הנוצרים הסתייע דונין בפירושו של רש"י (ברכות כח) "ביבנה תיקנוה לאחר זמן מרובה קרוב לתרבותו של הנוצרי שלמד להפוך דברי אלוקים חיים". ראה נוספת מיהם המינים, וכן ביאור רש"י (ד"ה יז). "המינים - אלו תלמידי ישו הנוצרי שהפכו דברי אלוקים חיים לרעה".

דברי רש"י אלו אינם נמצאים בגמרות שלנו, הם צונזרו על ידי הצנזורים במהלך השנים, הם מופיעים בדפוס ונציה שנת ר"פ.

בלוח ארש כתב: "הנוסחה הישנה הנאמנה 'למשומדים' ... הרי יבין שלא באו אבותינו ורבותינו הקדושים להבאיש את ריחנו בעיני האומות לתת חרב בידם להרגנו חלילה על לא חמס ...

אשר יראה יגיד שאין למעלילים שום טענה רק מבקשים תואנה, להתגולל עלינו לקחת דם וממון היהודים להם למנה, ואף אם בכל דור רבים קמים עלינו, הקב"ה מצילנו מידם בהקדים רפואה למכה ... כי לא פסקו חכמי אומות העולם היודעים להבחין בין אמת לתוכה. (עיי"ש קט"ט)

סופו הרע של המלך אלפונסו שאסר על היהודים לומר את ברכת המינים והטיל עליהם מיסים גבוהים. המלך שהביס את המורים בכמה קרבות חשובים בספרד, הציב מצור על גיברלטר המבוצרת לכובשה. המגיפה השחורה שהשתוללה באירופה פריצה בין חייליו. הגנרלים והאצילים התחננו לאלפונסו להפסיק את המצור, אך הוא סירב. אלפונסו שלף את חרבו והכריז שהוא לא יעזוב עד שגיברלטר תהיה שוב תחת שלטון נוצרי. נחישותו של אלפונסו עלתה לו עד מהרה בחייו, זמן קצר אחר כך הוא מת בדבר. (שנת 1350 ה' ק"י)

בלק ואלפונסו לא לבד...

הדור השביעי של אמוראי בבל: שמענו מן הראשונים וראינו כתוב בספרי זכרונותיהם, שחכמים ביקשו רחמים ותנין בלע ליזדרגד המלך בבית משכבו ובטל השמד שגזר.

הוא גזר לבטל את מנוחת ישראל שציווה להם ה' ביום השבת, דין הוא שיבלענו תנין בשעה שהלך לנוח בבית משכבו.

יזדרגד המלך ביום השבת בלעו התנין, ברוך מאבד הרשעים, קן יאבדו כל אויבי ישראל.
(אגרת רב שירא גאון כ' ט', "בית יהודה")

"ראשית גויים עמלק"----כפוי טובה

אמר בלעם לבלק: "אני ואתה כפויי טובה, אתה מבני בניו של לוט, שאילו לא הציל אברהם את לוט מן המלכים לא היית בא לעולם. ואני, אילולא יעקב שבא לבית לבן לא באתי לעולם, שעד שבא יעקב לא היו בני זכרים ללבן!" (ילקוט חדש ערך משה)

בזה יבוא על נכון מה שדרשו רשמי רשומות כי אותיות אחרונות של בלק ובלעם הם "עמלק". היינו, שהיה כפוי טובה ולמד להרע משני כפויי הטובה. כה אמר לי בני חביבי יצחק הי"ו.
(הגאון רבי חיים פאלאג'י - "נפש חיים" מערכת כ')

משה כתב ספרו ופרשת בלעם... (כ"ב טו)

פרשת בלעם נחשבת בפני עצמה. ביאורים מספר נאמרו בזה: כיון שיש בסופה משלים ונבואות על אומות העולם שאינם קשורים למשה ותורתו ולעם ישראל. משה כתב פרשה זו כמעתיק ספר בעלמא.

אכן יש מפרשים כי פרשת בלעם הוא ספר מיוחד בפני עצמו, בו כתב משה את שהיה עם בלעם ביתר אריכות ופירוט ממה שנכתב בתורה, ונאבד הספר מאיתנו ברוב השנים כדרך שנאבדו מאיתנו ספרים רבים. (ריטב"א שם, ציוני עה"ת, דרשות אבן שועיב, של"ה)